

Průběžná zpráva o předsudečném násilí

1. 7. – 30. 9. 2022

In IUSTITIA, o.p.s.

Shrnutí

Základní charakteristiky předsudečných incidentů

In IUSTITIA zjistila ve třetím kvartálu roku 2022 **27 předsudečných incidentů**, které se staly na území Česka. Ve srovnání s předchozím kvartálem se jedná o nárůst o 7 incidentů. V posledním kvartálu 2021 bylo zaznamenáno 19 incidentů.

Celkově se terčem předsudečného násilí stávali lidé především z důvodu **sexuální orientace a genderové identity**. Za zvláště ohroženou skupinu tak lze považovat lidi s jinou než heterosexuální orientací a cisgenderovou identitou.

Předsudečné násilí bylo zaznamenáno především v domově oběti a na internetu. K útokům docházelo převážně v Praze.

Právní vývoj

Na základě nově přijaté novely trestního zákoníku (a dalších zákonů) došlo ke změnám u trestného činu porušení mezinárodních sankcí, a to v reakci na aktuální situaci při provádění mezinárodních sankcí.

Poslanci za hnutí ANO chtějí novelou trestního zákoníku poskytnout zvýšenou ochranu pedagogickým pracovníkům.

V Poslanecké sněmovně se nachází nový návrh zákona o ochránci práv dětí.

Soud uložil trest dvěma pachatelům předsudečného násilí pro sexuální orientaci. Potrestání ovšem byli pro spáchání trestného činu výtržnictví, který neobsahuje předsudečnou pohnutku jako zvlášť přitěžující okolnost.

Dopravní podnik hlavního města Prahy se omluvil ženě a jejímu synovi, které řidička tramvaje vykázala z vozu kvůli předsudkům cestujících vůči ní i jejímu pětiletému synovi s postižením.

Společenské ovzduší

Ombudsman Stanislav Křeček i přes kritiku vládních představitelů a zástupců neziskového sektoru odebral veškerou agendu své zástupkyni Monice Šimůnkové, která se nakonec rozhodla na svou funkci rezignovat.

Starosta Poděbrad Jaroslav Červinka kvůli svým rasistickým výrokům odešel před komunálními volbami z kandidátky STAN, nicméně svou funkci obhájil jako nezávislý kandidát.

V Praze začala pořádat protivládní demonstrace iniciativa Česká republika na 1. místě, která požaduje například uzavření smluv na plyn přímo s Ruskem, vystoupení z NATO, EU, OSN a WHO, zastavení dodávek zbraní na Ukrajinu a ukončení „plánovaného ředění národa“ migranty a válečnými uprchlíky.

OBSAH

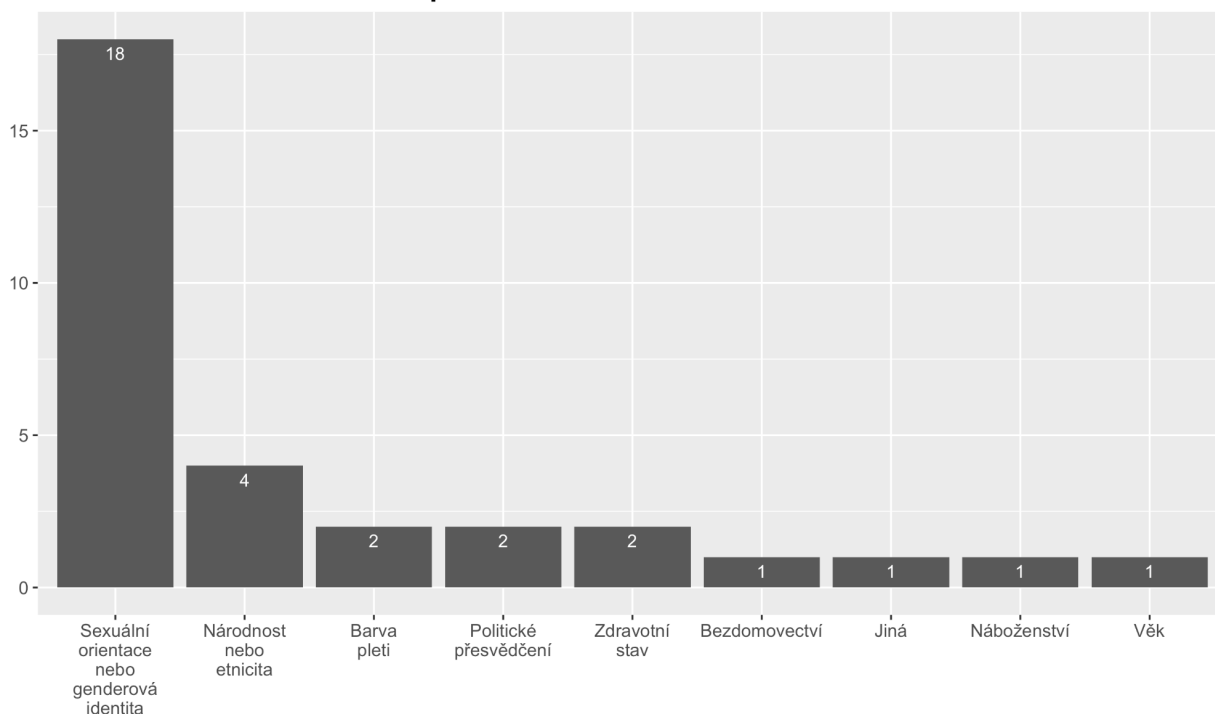
ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY PŘEDSUDEČNÝCH INCIDENTŮ	4
POHNUTKA PACHATELŮ	4
FORMA ÚTOKU A ZPŮSOBENÉ ŠKODY	5
LOKALITA A KRAJ INCIDENTŮ	6
VÝZNAMNÉ ZAZNAMENANÉ PŘÍPADY	8
SPÁLENÍ VLAJKY A HAJLOVÁNÍ	8
„VRAŤ SE DO DŽUNGLE!“	8
PLIVÁNÍ A KOŠTĚ	8
PRÁVNÍ VÝVOJ	9
LEGISLATIVNÍ VÝVOJ.....	9
JUDIKATURA	10
VÝZNAMNÉ PRÁVNÍ OTÁZKY	14
SPOLEČENSKÉ OVZDUŠÍ	16
POLITICKÁ REPREZENTACE	16
ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVA	17
BEZPEČNOSTNÍ SLOŽKY	19
KRAJNÍ PRAVICE	19
MÉDIA A SOCIÁLNÍ SÍŤ	20
VEŘEJNOST	20
POZNÁMKY K METODOLOGICKÝM CHARAKTERISTIKÁM TÉTO ZPRÁVY.....	23

Základní charakteristiky předsudečných incidentů

Pohnutka pachatelů

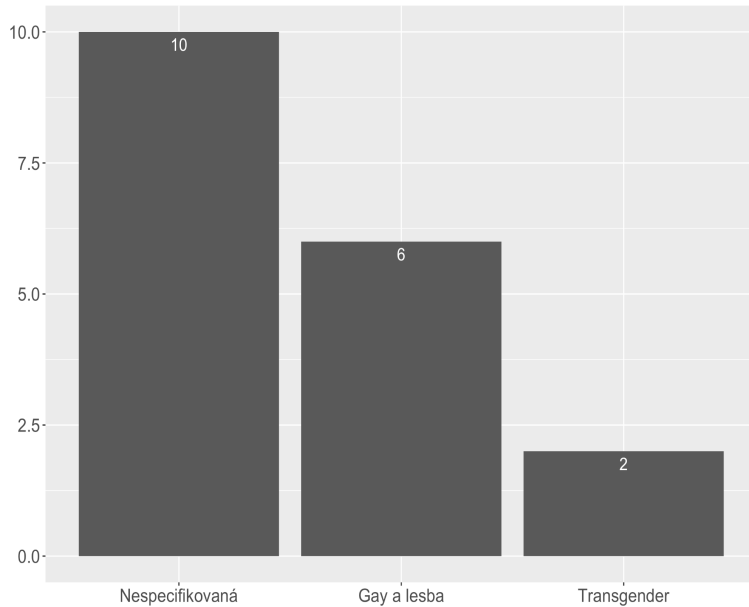
Nejvíce případů bylo motivováno sexuální orientací a genderovou identitou (18 případů). Čtyři útoky byly spáchány pro národnost a etnicitu (ve dvou případech byla národnost Ukrajinská, v jednom arabská etnicita a v jednom ázerbajdžánská národnost). Dva útoky byly provedeny kvůli barvě pleti, další dva pro politické přesvědčení a dva také pro zdravotní stav. Po jednom incidentu bylo zaznamenáno v kategoriích „bezdomovectví“, „jiná“ (cizinecký status), „náboženství“ (islám) a „věk“.

Graf č. 1: Struktura pohnutek incidentů

Pohnutku sexuální orientace nebo genderové identity můžeme v 10 případech popsat jako nespecifikovanou. V šesti případech se jednalo o útoky proti gayům a lesbám, ve dvou proti transgender osobám.

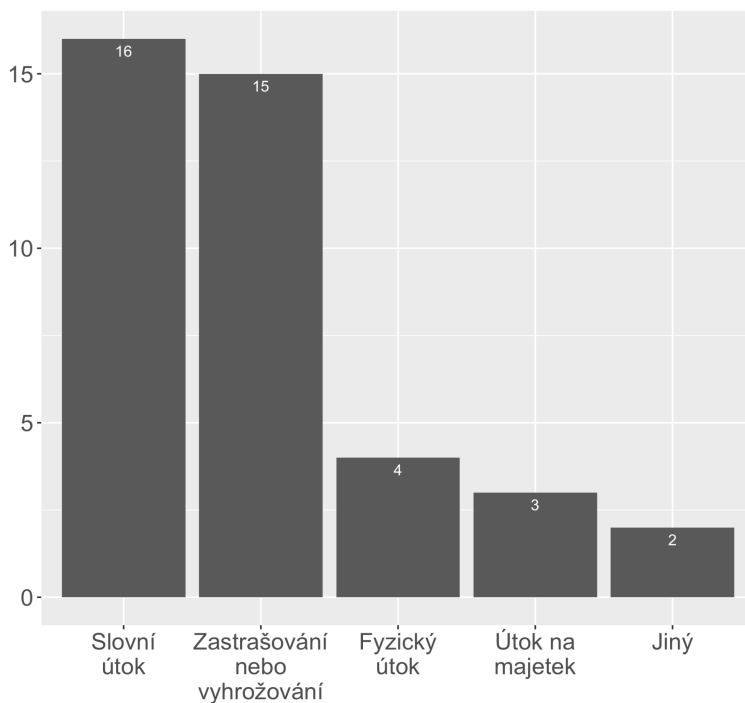
Graf č. 1b: Sexuální orientace nebo genderová identita

Forma útoku a způsobené škody

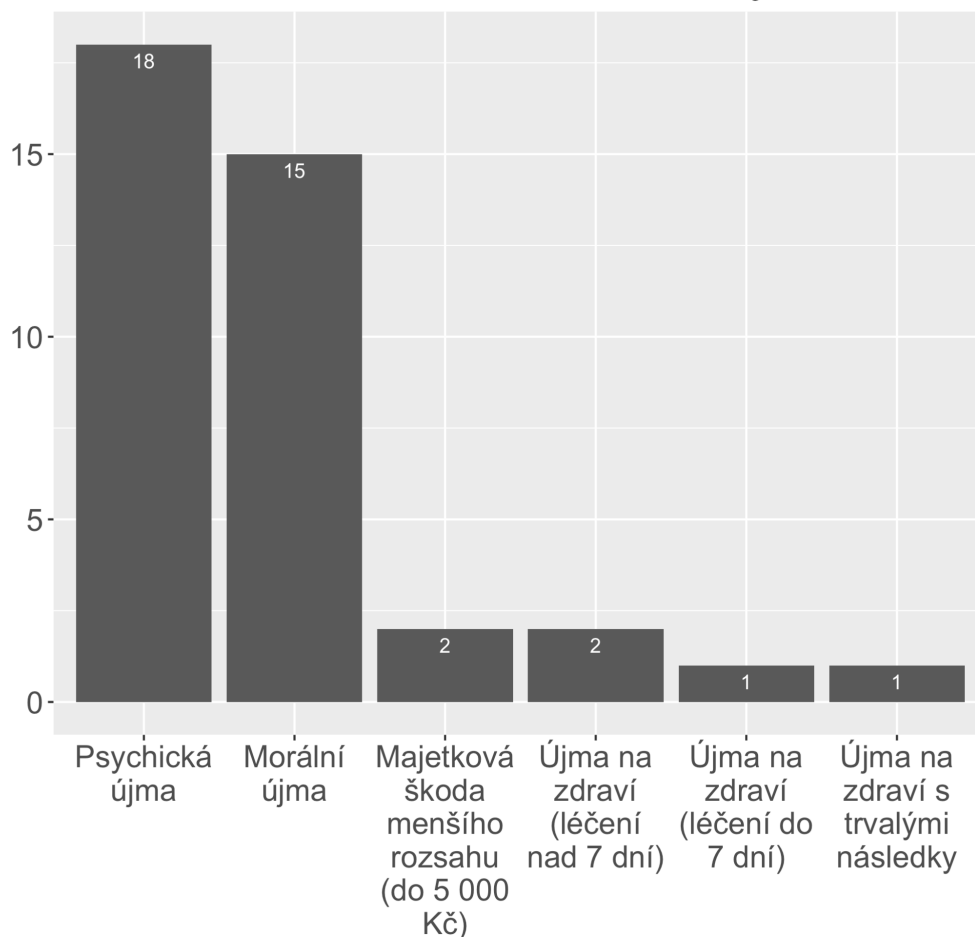
Nejčastější formou byl ve vymezeném období slovní útok (16 případů). Na druhém místě se umístilo zastrašování nebo vyhrožování (15 případů). Dále jsme zaznamenali čtyři případy fyzického útoku, tři případy útoku na majetek a dva jiné útoky.

Graf č. 2: Struktura forem útoku

Formám útoku částečně odpovídají i způsobené škody. Nejčastěji se objevovala psychická újma (18 případů) a morální újma (15 případů). Ty jsou následovány majetkovou škodou a závažnější újmou na zdraví, v každé kategorii zaznamenáváme dva případy. Po jednom případě se objevila újma na zdraví (léčení do 7 dní) a újma na zdraví s trvalými následky.

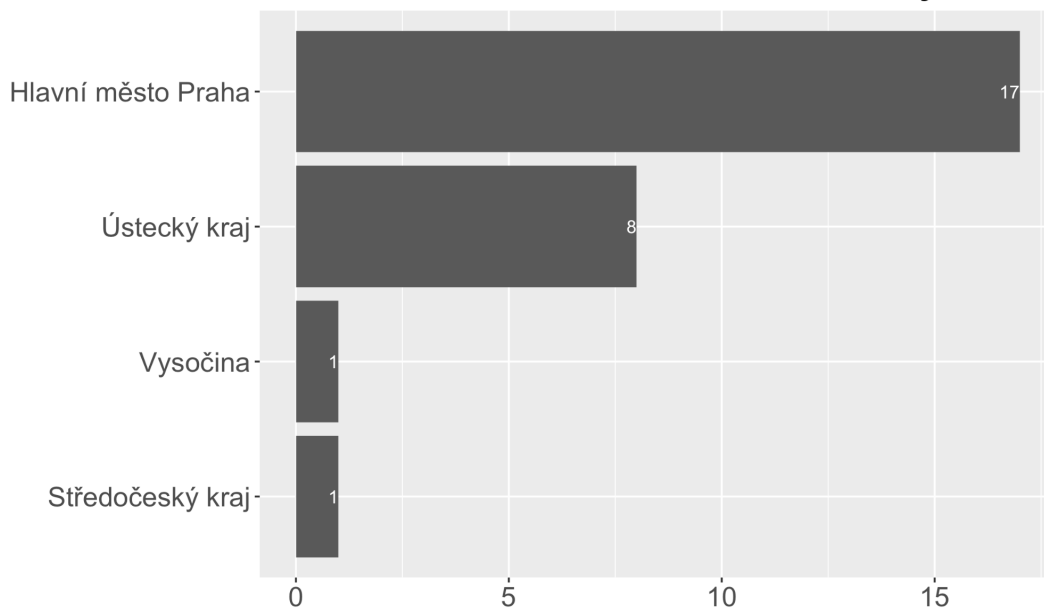
Graf č. 3: Struktura forem škody

Lokalita a kraj incidentů

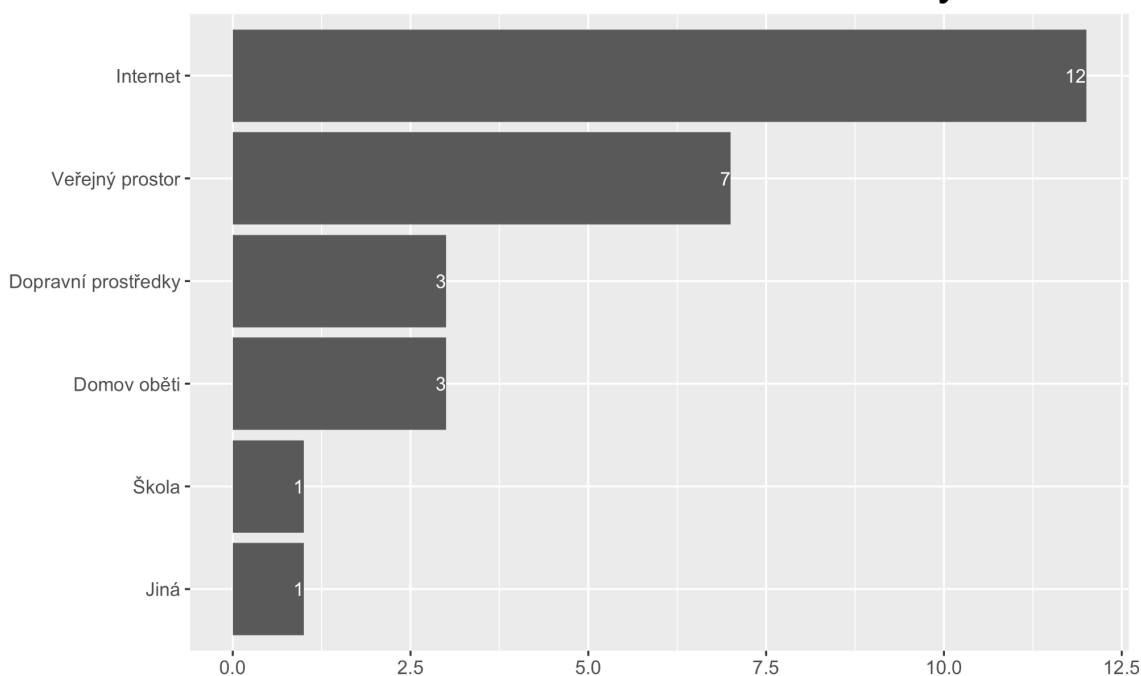
Na úrovni krajů bylo nejvíce útoků spácháno v hlavním městě Praze (17 incidentů). Krajem s druhým nejvyšším počtem zaznamenaných incidentů se stal Ústecký kraj (8 incidentů). Zbývající incidenty se staly ve Středočeském kraji a kraji Vysočina, v každém šlo o jeden útok.

Graf č. 4: Počet incidentů dle kraje

Při pohledu na bližší charakteristiky prostředí, kde se incidenty odehrály, je rovněž patrná rozmanitost. Nejvíce útoků se stalo na internetu (7 incidentů) a veřejném prostoru (7 incidentů). Tři incidenty se vyskytly v dopravních prostředcích a domově oběti. Jeden se objevil ve škole a v jiné lokalitě.

Graf č. 5: Počet incidentů dle lokality

Významné zaznamenané případy

Spálení vlajky a hajlování

V souvislosti s organizováním průvodu Pride začaly ženy chodit výhrůžky na Instagramu. Jednalo se o výhrůžky fyzickým napadením a zapálením. Jeden z pachatelů poslal napadené video, na kterém neznámý pachatel pálí duhovou vlajku, poté vyvěšuje vlajku s hákovým křížem a hajluje. Mladá žena pociťuje obavy o své bezpečí. V případě bylo podáno trestní oznámení a případem se zabývá policie.

„Vrať se do džungle!“

Obrátila se na nás žena původem z Panamy s tím, že jí sousedka rasisticky nadává. Napadená žena je v pátém měsíci těhotenství. A přestože se doposud jednalo o verbální útoky, žena se obává, že na ni sousedka zaútočí i fyzicky. Při posledním napadení, kterému byl přítomen i nezletilý syn napadené, sousedka křičela: „Vrať se do džungle!“ a další urážky. Celou situaci se snažil řešit i manžel napadené, avšak bez úspěchu.

Plivání a koště

Muže napadají spolubydlíci z ubytovny. Nejdříve docházelo ke slovním útokům. Útočníci na něj pokřikovali: „Fuj, muslimé!“ „Fuj, Arabové!“ Současně plivali směrem napadeného. K těmto incidentům byla přivolána policie, která však věc nechtěla vůbec řešit. Konflikt tak eskaloval do fyzické podoby, kdy spolubydlíci napadli muže koštětem. Incident mohl být zachycen na kameře, ale není jasné, zda byla v provozu. Napadený má za to, že je napadán pro svou víru. Rád by docílil toho, aby muži byli z ubytovny vystěhováni. Policii nebyl incident nahlášen z důvodu důkazní nouze.

Právní vývoj

Legislativní vývoj

Ve třetím kvartálu 2022 se zákonodárce schválením zákona č. 214/2022 Sb. rozhodl zopakovat tzv. milostivé léto, tedy dát příležitost lidem, kteří jsou pro své dluhy vůči veřejnoprávnímu subjektu v exekuci. Pokud dlužník v období od 1. 9. 2022 do 30. 11. 2022 uhradí dlužnou jistinu a poplatek na náklady exekutora ve výši 1 815 Kč, stát mu odpustí veškeré další sankce a exekutorské poplatky.

Dne 31. 8. 2022 byl ve Sbírce zákonů vyhlášen zákon č. 240/2022 Sb., kterým byl novelizován také trestní zákoník. Konkrétně došlo ke změně u trestného činu porušení mezinárodních sankcí, který bude nově v trestněprávní rovině postihovat také porušení sankcí stanovených za účelem dodržování mezinárodního práva či podpory demokracie právního státu. Doposud se vztahoval pouze na porušování sankcí stanovených za účelem udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany lidských práv a boje proti terorismu. Druhou novinkou je, že novelizovaný § 410 trestního zákoníku bude nyní možné aplikovat i v případě porušení sankcí zavedených Českou republikou na základě sankčního zákona, a nikoli pouze sankcí uložených ze strany OSN nebo Evropské unie. Novela tak reaguje na aktuální situaci při provádění mezinárodních sankcí, přičemž postihování jejich porušování by se mělo stát flexibilnějším.

Ke změně trestního zákoníku směřuje také nový návrh Andreje Babiše a Aleše Juchelky (sněmovní tisk 232/0). Ten si dává za cíl zařadit pedagogické pracovníky mezi chráněné oběti obdobně, jako je tomu u zdravotnického personálu. Při schválení návrhu by došlo k navýšení zákonné trestní sazby u trestných činů vraždy, těžkého ublížení na zdraví, ublížení na zdraví a nebezpečného vyhrožování, pokud by pachatel spáchal čin na pedagogickém pracovníkovi při výkonu pedagogické činnosti nebo v souvislosti s ní. Jednalo by se tedy o kvalifikovanou skutkovou podstatu. Návrh zatím čeká na projednání ve Sněmovně, vláda však k němu zaujala nesouhlasné stanovisko. Poukazuje na to, že nová právní úprava by se týkala především mladistvých pachatelů. U těch je však obecně upřednostňován zájem na výchovném působení a restorativní přístupy před represí. Případné schválení návrhu by se dle názoru vlády neslučovalo se zásadou subsidiarity trestní represe a pojetím trestního práva jako prostředku ultima ratio.

Skupina poslanců z hnutí ANO podala dále návrh na přijetí zcela nového zákona o ochránci práv dětí (sněmovní tisk 262/0). Tím by došlo k vytvoření zvláštní pozice dětského ombudsmana, jenž by se zaměřoval vyloženě na ochranu práv dítěte. Měl by na starosti například vyřizování podnětů, návštěvy zařízení či analytickou činnost v dané oblasti. Navrhovatelé v důvodové zprávě odkazují na mezinárodněprávní úmluvy, jimiž je Česká republika vázána, a na skutečnost, že v rámci států Evropské unie samostatný dětský ombudsman či zvláštní zástupce obecného ombudsmana pověřený výlučně ochranou práv dětí chybí jen ve čtyřech státech, včetně České republiky.

U návrhů zákonů, o nichž jsme referovali v přechozí kvartální zprávě, nedošlo v průběhu třetího kvartálu 2022 k posunu.

Judikatura

Rozsudek ESLP P.H. v. Slovakia 37574/19

Na Slovensku se odehrál incident velmi podobný známé české kauze Eremiášová a Pechová proti České republice.¹ Jedná se o incident, kdy stěžovatelka, která byla ve vazbě, vypadla z okna toalety ve druhém patře policejní stanice. Evropský soud pro lidská práva rozhodl, že bylo porušeno právo na život z důvodu nedostatečného vyšetření incidentu (nebyly učiněny řádné vyšetřovací kroky, nebyly zajištěny důkazy a výsledkem všeho byl pouze zanedbatelný kázeňský trest).

V roce 2017 byla tehdy šestnáctiletá žena zadržena při krádeži v obchodním centru. Následně byla převezena na policejní stanici a během přepravy měla být fyzicky a slovně napadána policisty. Stěžovatelce bylo později na stanici dovoleno použít toaletu. Na toaletách se strážník, který měl stěžovatelku hlídat, otočil zády a stěžovatelka následně vypadla z okna druhého patra. Stěžovatelka si podle svých slov na události předcházející jejímu pádu nepamatuje. Utrpěla několik zranění a téměř měsíc v kómatu. Později jí lékaři diagnostikovali kvantitativní poruchu vědomí, mírnou kognitivní poruchu a retrogradní amnézii v důsledku jejich zranění.

1

[http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/390E2D8B425DCAEDC1257BE40029876E/\\$file/Eremiášová%20a%20Pechová-rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/390E2D8B425DCAEDC1257BE40029876E/$file/Eremiášová%20a%20Pechová-rozsudek.pdf?open&)

Ohledně incidentu bylo zahájeno trestní řízení. Následně státní zástupce nařídil oddělit vyšetřování údajného špatného zacházení od vyšetřování samotného pádu. Ohledně záležitosti pádu z okna bylo dospěno k závěru, že zde nejsou důvody k trestnímu stíhání. Policistovi, který dohlížel na stěžovatelku v době jejího pádu, bylo uděleno pouze mírné kárné opatření. O tomto rozhodnutí stěžovatelka nebyla ani informována. Inspekce dále dospěla k závěru, že nic nenasvědčuje špatnému zacházení v policejním voze. Stěžovatelka toto nechala přezkoumat státním zástupcem, bohužel neúspěšně. Incidentem se zabýval i Ústavní soud, ten ale rovněž neshledal žádné pochybení.

ESLP rozhodl ve prospěch stěžovatelky především z důvodu procesního pochybení státních orgánů při vyšetřování incidentu a konstatoval, že zde byly významné nedostatky ze strany Úřadu inspekční služby.

ESLP rozhodl, že jednáním státních orgánů bylo porušeno právo na život stěžovatelky. Podle soudu vnitrostátní orgány ignorovaly jakýkoli možný vztah mezi incidentem na policejní stanici a údajným špatným zacházením v policejním voze. Úřady se spoléhaly pouze na důkazy od podezřelých policistů, aniž se pokusily rozšířit vyšetřování. Vyšetřovací kroky, jako například rekonstrukce událostí, nebyly podniknuty. Soud konstatoval, že stěžovatelce, přestože byla nezletilá, nikdy nebyl v řízení přiznán status oběti. Navíc bylo konstатовáno, že Ústavní soud nesprávně vyložil stížnost stěžovatelky a nevypořádal se s podstatnou částí jejích nároků. Vzhledem k tomu soud dospěl k závěru, že vyšetřování bylo nedostatečné až neúčinné.

Soud dále zopakoval, že osoby ve vazbě jsou ve zvláště zranitelném postavení a orgány mají povinnost odpovídat za zacházení s nimi. Je tedy na orgánech, aby poskytly uspokojivé a přesvědčivé vysvětlení. Úřady byly povinny přijmout určitá základní opatření na ochranu stěžovatelky. Soud shledal, že toto opomenutí bylo v rozporu s povinností státu chránit blaho stěžovatelky. Stát byl tedy odpovědný za zranění stěžovatelky a v tomto ohledu došlo k porušení jejích práv podle článku 2.

Tento rozsudek je dalším z mnoha rozsudků ESLP, které se týkají porušování práv Romů policií, proti Slovensku za poslední roky.

Rozsudek ESLP Rabczewska v. Poland no. 8257/13

Na naše poměry poměrně kuriózní incident, který řeší svobodu slova a ochranu náboženského vyznání, se odehrál v sousedním Polsku. ESLP rozhodl, že Polsko porušilo právo na svobodu slova a nepřiměřeně použilo trestní sankci vůči stěžovateli.

Polská zpěvačka Doda v roce 2009 v interview uvedla, že věří ve „vyšší moc“, ale že ji více přesvědčily vědecké objevy, a ne „neuvěřitelné [biblické] příběhy“ napsané „někým, kdo byl opilý pitím vína a kouřením trávy“. Tento výrok mnohé pobouřil a orgány činné v trestním řízení zpěvačku obžalovaly za urážku náboženského cítění, což je trestný čin podle § 196 polského trestního zákona.

V lednu 2012 ji varšavský okresní soud odsoudil a uložil jí pokutu 5 000 polských zlotých. Rozhodl, že její výroky naznačující, že autoři Bible psali pod vlivem alkoholu a omamných látek, byly záměrně urážlivé a pohrdaly věřícími. Všechny její námitky proti tomuto rozsudku byly neúspěšné, včetně ústavní stížnosti v říjnu 2015.

ESLP rozhodl, že ačkoliv výroky mohly být pro někoho šokující, jsou podobné projevy chráněny úmluvou v rámci svobody projevu. Pokud výroky podněcují k nenávisti nebo náboženské nesnášenlivosti je situace samozřejmě jiná. Státní orgány však ani netvrdily, že výroky byly projevy nenávisti, nebylo rovněž ani prokázáno, že její výroky mohly vyvolat nebo ospravedlnit násilí, nenávist nebo nesnášenlivost. Ukázalo se, že příslušné vnitrostátní legislativní ustanovení trestalo veškeré chování, které by mohlo poškodit náboženské cítění, bez dalšího kritéria.

Zásah do svobody projevu stěžovatelky tak nebyl přiměřený. Vnitrostátní soudy nedokázaly komplexně posoudit širší kontext prohlášení, která neměla v úmyslu přispět k žádné seriózní debatě o náboženských záležitostech, ale byla učiněna jako odpověď na otázky týkající se soukromého života stěžovatelky, a to lehkovážným a barvitým jazykem.

ESLP rozhodl, že bylo porušeno právo na svobodný projev stěžovatelky chráněný čl. 10 Úmluvy. Polským soudům se nepodařilo identifikovat a zvážit protichůdné zájmy (na svobodu projevu a právo ostatních na ochranu jejich náboženského cítění). Soudy při rozhodování o záležitostech týkajících se zájmů společnosti jako celku neposkytly dostatečné důvody, které by ospravedlnily stěžovatelčino odsouzení a zásah do její svobody projevu.

Rozsudek ESLP J.I. v. Croatia application no. 35898/16 k povinnosti řešit výhrůžky a slovní útoky
ZZO

V této věci ESLP rozhodoval o případu mladé ženy, která přežila znásilnění a které vyhrožoval její násilník (otec stěžovatelky) zabitím během propuštění z vězení. ESLP se mimo jiné zabýval otázkou přístupu k zvláště zranitelným obětem.

V roce 2015 stěžovatelka celkem třikrát kontaktovala policii s oznámením, že jí její otec vyhrožuje. Nejprve si myslela, že utekl z vězení, protože se od rodiny doslechla, že ji hledal, a vyhrožoval jí zabitím, protože ji vinil za své uvěznění. Policie jí oznámila, že ve skutečnosti dostal „propustku“ z vězení a že nemá smysl sepisovat protokol, „protože se ve skutečnosti nic nestalo“. Policie trestní stíhání nezačala ani po dalších dvou podobných incidentech. Stěžovatelka podala ústavní stížnost na to, že ji vnitrostátní orgány nechránily před zastrašováním a opakovanou viktimizací jejího otce a účinně nevyšetřily jeho výhrůžky, přičemž rovněž tvrdila, že byla jako žena romského etnika diskriminována. Stížnost byla dle soudu nepřijatelná.

Stěžovatelka se proto obrátila na ESLP ohledně porušení jejího práva dle článku 3 (zákaz nelidského nebo ponižujícího zacházení), jelikož jí úřady neochránily před zastrašováním násilníka a opakovanou viktimizací a účinně nevyšetřily jeho výhrůžky smrtí. Uvedla také, že její obvinění nebyla brána vážně kvůli její etnické identitě, což je v rozporu s článkem 14 (zákaz diskriminace).

ESLP dospěl k závěru, že chorvatské úřady v rozporu s článkem 3 Úmluvy účinně nevyšetřily obvinění zvláště zranitelné oběti znásilnění o vážném ohrožení jejího života. Soud poznamenal, že se jednalo o vysoce traumatizovanou dívku, která se ve velmi raném věku stala obětí otřesného sexuálního zneužívání ze strany svého otce. Měl za to, že hrozby spojené s úzkostí a pocity bezmoci, které musela pociťovat, se rovnaly nelidskému zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy. Chorvatské úřady proto měly povinnost prošetřit předemtná tvrzení, jak podle vnitrostátního práva, tak podle Evropské úmluvy. Policie však nikdy ani nezačala vyšetřování.

ESLP dospěl k závěru, že chorvatské úřady účinně nevyšetřily obvinění zvláště zranitelné oběti znásilnění o vážném ohrožení jejího života. Jelikož si úřady byly dobře vědomy zvláštní

zranitelnosti stěžovatelky, měly reagovat rychle a účinně, aby ji ochránily před možným nebezpečím, výhružkami a sekundární viktimizací.

Významné právní otázky

Queerfobní útoky a jejich postih

V září 2021 v restauraci na Praze 9 podnapilí Jan B. (40) a Pavel K. (46) napadli dva studenty z důvodu jejich domnělé sexuální orientace. Homofobní útok začal slovními nadávkami, později vyústil ve fyzické napadení. Státní zástupce označil v obžalobě útok za homofobní, kdy pohnutka pachatelů byla zřejmá z obsahu užitých nadávek, a homofobní pohnutku vyhodnotil jako přitěžující okolnost. Obvodní soud pro Prahu 9 v srpnu rozhodl o vině obou útočníků obžalovaných z výtržnictví dle § 358 odst. 1 trestního zákoníku. Soudkyně také opakovaně zmínila homofobní motiv obou pachatelů. Janu B. soud uložil 150 hodin veřejně prospěšných prací a Pavlu K. čtyřměsíční trest odnětí svobody, podmíněně odložený po dobu 12 měsíců. Kromě toho je Pavel K. povinen nahradit nemajetkovou újmu, kterou poškozenému způsobil, a to ve výši 20 000 Kč. Rozhodnutí soudu ale zatím není pravomocné a zůstává možnost odvolání.

Pachatelé queerfobních útoků však nejsou orgány činnými v trestním řízení vyšetřování, stíhání a trestání tak jako pachatelé rasových, etnických, národnostních či náboženských předsudečných útoků, čímž dochází k nedostatečné ochraně napadených z řad LGBT+ lidí. To se ukázalo i v tomto případě, kdy pachatelé byli navzdory identifikovanému homofobnímu motivu odsouzeni za trestný čin výtržnictví. Je třeba, aby LGBT+ lidé byli jako skupina výslovně uvedeni ve skutkových podstatách předsudečných trestných činů.

Trestní zákoník musí zahrnovat sexuální orientaci a genderovou identitu jako chráněnou charakteristiku, respektive jako pohnutku zohlednitelnou coby zvláštní přitěžující okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Omluva od pražského dopravního podniku

Dopravní podnik hl. m. Prahy se omluvil ženě, kterou řidička tramvaje vykázala z vozu kvůli předsudkům cestujících vůči ní i jejímu pětiletému synovi. U toho se při cestování veřejnou dopravou pravidelně objevují záchvaty pláče a vzteku, typické pro jeho postižení. Plakat začal i během cesty tramvají v Praze, kam se svou maminkou přijel na dovolenou. Ostatní cestující začali

nepřiměřeně hlasitě křičet a vulgárně gestikulovat, přestože jim žena ukazovala průkaz ZTP. Objevily se i narážky na to, že je žena cizinka a nemluví česky. Když tramvaj zastavila, řidička ženu se synem donutila vůz opustit. Reakce cestujících i řidičky ženu velmi zasáhlo a šokovalo. Žena proto byla chtěla podat na chování řidičky podat stížnost. Dopravní podnik hl. m. Prahy zareagoval písemnou omluvou za neprofesionální jednání a vůči řidičce přijal na základě této stížnosti příslušná opatření.

Devět let od nabytí účinnosti zákona o obětech

Dne 1. srpna to bylo přesně devět let, co nabyl účinnosti zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. V přístupu k obětem trestných činů jeho přijetí představovalo zásadní přelom. Zatímco předtím byly oběti trestných činů v českém právním prostředí dlouhodobě opomíjeny, zákon nově zdůraznil nutnost nahlížet na ně z hlediska utrpěné újmy, nikoli jen jako na svědeckou pomoc v trestním řízení.

Přestože zákon je sám o sobě dobře postavený, realita mu bohužel mnohdy neodpovídá. Orgány činné v trestním řízení mají dbát na to, aby práva obětí trestných činů důsledně a důkladně uplatňovaly a informovaly o nich, zejména pak u zvláště zranitelných obětí.

Kandidát na soudce Mezinárodního trestního soudu

Vláda usnesením č. 616 ze dne 14. července 2022 schválila bývalého nejvyššího státního zástupce Pavla Zemana kandidátem na funkci soudce Mezinárodního trestního soudu pro nejbližší řádné volby.² Stálý soudní dvůr stíhá nejzávažnější zločiny, jako je genocida, zločiny proti lidskosti či válečné zločiny. V současné době instituce taktéž sbírá důkazy ohledně ruské invaze na Ukrajinu a s ní spojených zločinů.

² <https://advokatnidenik.cz/2022/02/10/mezinarodni-trestni-soud-icc-hleda-noveho-soudce-volit-se-bude-v-new-yorku/>

Společenské ovzduší

Politická reprezentace

Ombudsman Stanislav Křeček se začátkem července účastnil jednání sněmovního petičního výboru, kde měl vysvětlit, proč odebral své zástupkyni Monice Šimůnkové veškerou agendu. Podle předsedkyně Sněmovny Markéty Pekarové Adamové a místopředsedkyně Sněmovny Olgy Richterové to dostatečně nezdůvodnil.³

Neziskové organizace Křečka vyzvaly, aby agendu Šimůnkové vrátil. Celkem 25 organizací vysvětlilo svůj požadavek následovně: „Společně vyjadřujeme podporu zástupkyni Veřejného ochránce práv Monice Šimůnkové a oceňujeme ji a její kolegy za veškerou dosavadní práci v Kanceláři Veřejného ochránce práv. Její expertíza v oblasti lidskoprávních agend a rovných příležitostí, podpory osob se zdravotním postižením, vedení poradního orgánu k monitoringu úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, v agendě školství, ústavní péče a osob omezených na svobodě a dalších tématech je nezpochybnitelná.“⁴ Křeček navzdory těmto výzvám Šimůnkové agendu nevrátil a ta se rozhodla ke konci srpna rezignovat, protože se nemohla nadále věnovat své práci. Křeček, jenž je autorem předsudečných výroků o Romech a byl rovněž kritizován kvůli svému apriori odmítavému postoji k přítomnosti otců u porodu v době pandemie, ve své funkci zůstal.⁵

Nejvyšší soud odmítl dovolání bývalého poslance za Věci veřejné Jaroslava Škárky, který byl potrestán podmíněným trestem za předsudečné výroky o nedonošených dětech, lidech s mentálním postižením nebo neziskových organizacích.⁶

³ <https://romea.cz/cz/domaci/pekarova-krecek-na-peticnim-vyboru-nebyl-schopen-dostatecne-zduvodnit-svuj-bezprecedentni-krok-vuci-simunkove>

⁴ <https://romea.cz/cz/domaci/neziskove-organizace-zadaji-krecka-aby-vratil-agendy-zastupkyni-verejneho-ochrance-prav-monice-simunkove>

⁵ <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zastupkyne-ombudsmana-simunkova-se-rozhodla-rezignovat-nesou/r~7cd4f99e1e3111ed8b4e0cc47ab5f122/>

⁶ <https://romea.cz/cz/domaci/dementi-bezdaci-imigranti-nesmi-byt-spolecnosti-protezovani-zbavme-se-zbytecnych-trest-pro-byvale-poslance-veci-verejnych>

Česká republika musí zaplatit Jaroslavu Suchému 4 000 EUR za to, že byl v roce 1985 zařazen do zvláštní školy kvůli svému romskému původu. Suchý se obrátil na Evropský soud pro lidská práva a spor byl nakonec ukončen mimosoudním vyrovnáním.⁷

Z 261 žádostí o odškodné kvůli protiprávním sterilizacím romských žen bylo zatím rozhodnuto pouze v 74 případech, a z toho jen 35 žádostí bylo úspěšných. Podle zástupců romských organizací proces selhává kvůli výkladu zákonných pravidel. Ačkoli zákon umožňuje i jiné důkazy než zdravotnickou dokumentaci, kterou ženy často už nemají, nejsou známy takové případy, kdy by jiné důkazy byly uznány.⁸

Územní samospráva

Praha, která dlouhodobě zaznamenává velký počet uprchlíků z Ukrajiny na svém území, v červenci opět otevřela krajské centrum pro uprchlíky ve Vysočanech. Primátor Zdeněk Hřib apeloval na stát, aby situaci řešil přerozdělením uprchlíků do dalších regionů.⁹

Brno uzavřelo stanový tábor u Benešovy ulice, kde bydleli romští uprchlíci z Ukrajiny. Dobrovolníci, kteří uprchlíkům na místě pomáhali, upozornili na to, že město porušilo společnou dohodu, že tábor bude sloužit i nadále.¹⁰

Starosta Poděbrad Jaroslav Červinka na červnovém jednání zastupitelstva vyprávěl rasistickou historku a naznačil v ní, že by se Romové měli střílet. Popisoval dopravní nehodu, kterou způsobili psi, jejichž majitelem byl Rom. Červinka zasahujícím policistům údajně řekl, že by bylo lepší je zastřelit. Policista namítl, že ti psi za to nemůžou, na což Červinka reagoval, že neměl na mysli ty psy. Po poradě s vedením hnutí STAN, jehož je členem, se omluvil. Vedení strany se od jeho výroku distancovalo, z kandidátní listiny pro nadcházející volby ho ale nevyřadilo.¹¹ Po kritice laxního postupu vedení strany vyzval předseda STAN a ministr vnitra Vít Rakušan Červinku k odstoupení z kandidátky. Ten se rozhodl také ukončit své členství ve straně a z kandidátky

⁷ <https://romea.cz/cz/domaci/evropsky-soud-pro-lidska-prava-ceska-vlada-zaplaci-odskodne-100-tisic-korun-jaroslavu-suchemu-kvuli-jeho-zarazeni-do-zvlastni-skoly>

⁸ <https://romea.cz/cz/domaci/zastupci-organizaci-odskodneni-nezakonne-sterilizovanych-selhava-jiny-dukaz-nez-zdravotnicka-dokumentace-se-neuznava-z-261>

⁹ <https://romea.cz/cz/domaci/praha-dnes-opet-otevrela-centrum-pro-ukrajinske-uprchliky-ve-vysocanech>

¹⁰ <https://romea.cz/cz/domaci/brno-uzavrelo-provizorni-stanovy-tabor-pro-romske-uprchliky-u-grandu-je-to-poruseni-dohody-rikaji-dobrovolnici>

¹¹ <https://denikn.cz/918858/meli-by-se-strilet-stan-resi-starostu-podebrad-a-jeho-vyroky-proti-romum/?ref=list>

odešli i ostatní členové hnutí v Poděbradech. V podzimních komunálních volbách tedy kandidovali jako nezávislí.¹² Zvuková stopa Červinkových rasistických výroků ze záznamu jednání zastupitelstva zmizela. Ačkoli sám starosta Deníku N tvrdil, že o upravení záznamu nic neví, později přiznal, že to byl on, kdo zvuk na nahrávce nechal smazat.¹³

Červinkovými výroky se zabývala i policie, podle které šlo o trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod. Státní zástupce ale trestní stíhání zastavil, protože se Červinka k činu přiznal a poslal obětem trestných činů 30 000 Kč.¹⁴ I přes celou tuto kauzu byl Červinka opět zvolen do zastupitelstva a stal se znovu starostou Poděbrad.¹⁵

V Bílině se před volbami do obecních zastupitelstev šířily falešné letáky vybízející k tomu, aby lidé nevolili Tomáše Vandase a jeho uskupení Čistá a bezpečná Bílina, protože sebere Romům sociální dávky. Leták se snažil působit dojmem, že ho vytvořili právě bílinští Romové. Distribucí letáku se začala zabývat policie. Místní Romové jsou přesvědčeni, že leták šířil právě Vandas a jeho spolustraníci.¹⁶

Zastupitelé města Sokolov v srpnu schválili odkoupení bytových domů v Nádražní ulici, ovšem bez asi 140 nájemníků, především Romů. Město odmítá nájemníkům, které majitel bude muset vystěhovat, jakkoli pomoci.¹⁷

Podle Agentury pro sociální začleňování ubylo obcí s vysokým počtem a podílem lidí bez práce a s exekucemi či nedokončeným základním vzděláním. V roce 2021 to bylo 175 obcí, což je o polovinu méně než v roce 2016. Pozitivní trend ale zpomalila pandemie COVID-19, která řadu lidí uvrhla do existenčních problémů.¹⁸

¹² <https://romea.cz/cz/domaci/cela-kandidatka-stan-v-podebradech-odstoupi-do-voleb-pujde-s-jinou-znackou>

¹³ <https://denikn.cz/979283/starosta-podebrad-lhal-o-smazani-zvuku-z-nahravky-na-ktere-mluvi-o-strileni-romu/>

¹⁴ <https://romea.cz/cz/domaci/vyroky-o-strileni-romu-podebradskeho-starosty-jsou-trestnym-cinem-statni-zastupce-stihani-podminene-zastavil-protoze-se>

¹⁵ <https://nymbursky.denik.cz/volby-2022-komunalni/podivejte-se-podebradum-dal-bude-vladnout-trio-cervinka-schulz-a-holas-20221013.html>

¹⁶ <https://romea.cz/cz/domaci/romove-a-vandas-v-biline-se-objevily-falesne-predvolebni-letaky-urazejici-romy-pripad-zacala-resit-policie>

¹⁷ <https://romea.cz/cz/domaci/sokolovska-radnice-odkoupila-domy-v-nadrazni-ulici-soucasny-majitel-musi-vystehovat-asi-140-lidi-prevazne-romu-mesto-chce>

¹⁸ <https://romea.cz/cz/domaci/agentura-pro-socialni-zaclenovani-ubylo-obci-s-velkou-mirou-socialniho-vylouceni-loni-jich-bylo-175-ukazal-to-index>

U příležitosti srpnového Památného dne romského holokaustu vyvěsily radnice Prahy 7, Prahy 8 a obce Řeporyje romskou vlajku.

Bezpečnostní složky

Policie řeší od začátku války na Ukrajině desítky oznámení. Nejčastěji jde o schvalování ruské invaze (na začátku června to bylo 65 případů), poškozování budov nebo vyjadřování nenávisti vůči uprchlíkům.¹⁹ Řada pachatelů ale zůstává bez trestu, protože jsou jejich případy odkládány. Jedním z nich je Filip Grznár, který schvaloval ruskou agresi a mimo jiné řekl, že se těší, až válka bude u nás, protože bude moci beztrestně vraždit lidi. Státní zástupce jeho případ odložil.²⁰

Krajní pravice

Na začátku července proběhla v Praze protivládní demonstrace. Přibližně 150 lidí na Malostranském náměstí protestovalo proti vládní pomoci Ukrajině. Někteří účastníci mávali ruskými vlajkami a kriminalisté zadrželi muže, který měl na ruce vytetovaný hákový kříž.²¹

Policie zatkla proruské aktivisty Patrika Tušla a Tomáše Čermáka, kteří ve svém videu vyhrožovali ukrajinským uprchlíkům. Tušl byl v minulosti už pětkrát odsouzený – v jednom případě vyhrožoval zavražděním matce svého dítěte, na které odmítá platit výživné.²²

Další protivládní demonstrace se uskutečnily v průběhu září. V sobotu 3. září se demonstrace na Václavském náměstí účastnili vedle proruských extremistů i předseda DSSS Vandas nebo Vlastimil Pechanec, odsouzený za vraždu Roma Ottý Absolona.²³ Svolavatelem demonstrace byla iniciativa Česká republika na 1. místě. Mezi hlavní požadavky iniciativy patřilo například uzavření smluv na plyn přímo s Ruskem, vystoupení z NATO, EU, OSN a WHO, zastavení dodávek zbraní na Ukrajinu

¹⁹ https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/policiste-rusko-ukrajina-agrese-schvalovani-stihani-oznameni-cesko-pekova.A220628_110238_domaci_lre

²⁰ <https://romea.cz/cz/domaci/policie-resi-65-pripadu-schvalovani-ruse-agrese-na-ukrajinu-filip-grznar-i-dalsi-vsak-potrestani-nebyli>

²¹ https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/na-protivladni-demonstraci-policiste-zatkli-muze-s-vytetovany-m-hakovym-krizem-20.html

²² <https://manipulatori.cz/prorusti-aktiviste-zatceni/>

²³ <https://romea.cz/cz/domaci/podle-politologu-proti-vlade-v-sobotu-demonstrovali-extremiste-i-lide-jen-nespokojeni-prisel-i-vandas-a-rasisticky-vrah>

a ukončení „plánovaného ředění národa“ migranty a válečnými uprchlíky.²⁴ Další podobná demonstrace následovala 28. září.²⁵

Z hnutí Svoboda a přímá demokracie odešel europoslanec Hynek Blaško. V dopise předsedovi hnutí Tomio Okamurovi svůj odchod odůvodnil tím, že „hnutí se holedbá demokracií, ale realita je zcela odlišná. Stanovy vám umožňují vyhazovat členy, likvidovat krajské místní organizace bez řádného zdůvodnění. Z toho důvodu jste obklopen pouze lidmi, kteří jsou k vám loajální a nedovolí si vám oponovat.“²⁶

Odvolací senát středočeského krajského soudu potvrdil podmíněné tresty od devíti do 18 měsíců v kauze propagace neonacismu. Odsouzení šířili propagační materiály Národního odporu, organizovali shromáždění nebo provozovali web Resistance Women Unity. Soudy se kauzou zabývaly 12 let.²⁷

Média a sociální sítě

Romské internetové televize z ČR, Slovenska a Maďarska představily společný projekt – cyklus reportáží Visegrádský romský magazín, který mapuje problémy a výzvy Romů v těchto zemích.²⁸

Veřejnost

Tříletý brněnský projekt Saste Roma (Zdraví Romové) má za cíl zvýšit zdravotní gramotnost v sociálně vyloučených lokalitách. Průměrný věk dožití u romských mužů je totiž 57 let, u romských žen je to 65 let, což je o 18 let méně než ve většinové populaci. Výsledkem projektu by měly být brožury, kulturní akce, vzdělávací e-learning nebo mobilní aplikace.²⁹

Z výzkumu PAQ Research vyplývá, že většina romských uprchlíků z Ukrajiny mluví ukrajinsky a pro dvě třetiny z nich je ukrajinština jejich prvním jazykem, což je v rozporu s fámami o maďarském

²⁴ https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/demonstrace-nenasilna-revoluce-cesko-na-1-miste-pozadavek-odvolani-vlady.A221028_063433_domaci_kop

²⁵ <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/na-vaclavskem-namesti-v-praze-se-schazeji-tisice-lidi-na-dem/r~8b132f183f2811eda9eeac1f6b220ee8/>

²⁶ <https://www.forum24.cz/blasko-odesel-z-spd-holedbate-se-demokracii-ale-realita-je-zcela-odlisna-napsal-okamurovi/>

²⁷ <https://romea.cz/cz/domaci/soud-potvrdil-podminky-v-kauze-propagace-neonacismu-kerou-resi-uz-12-let>

²⁸ <https://romea.cz/cz/domaci/romske-televize-z-ceska-slovenska-a-madarska-predstavily-novy-porad-visegradsky-romsky-magazin-ktery-mapuje-zivot-romu-v>

²⁹ <https://romea.cz/cz/domaci/saste-roma-zdravi-romove-prumerny-vek-dozeni-u-romskych-muzu-je-57-a-u-romskych-zen-65-let-projekt-se-zameruje-na-zdravi>

původu romských uprchlíků. Třetina romských uprchlíků se setkala s nesnášenlivostí Čechů, každý desátý zažil diskriminaci a 40 % z nich nemá přístup k vlastní či společné kuchyni, 15 % nemá ani teplou vodu. Děti vypadávají ze vzdělávacího systému.³⁰

Magistrát Ústí nad Labem zastavil přestupkové řízení proti Miroslavu Brožovi, který v dubnu 2020 vyvěsil na svém balkoně česko-romskou vlajku jako připomínku Mezinárodního dne Romů. Vlajka byla uměleckým dílem Tomáš Rafy, přesto za vyvěšení dostal Brož nejprve pokutu za znevažování státního symbolu. Brož nejprve podal odpor, později se odvolal ke krajskému úřadu, který rozhodnutí ústeckého magistrátu zrušil.³¹

Dne 2. srpna si Romové připomněli romský holocaust, protože uplynulo 78 let od chvíle, kdy nacisté zlikvidovali tzv. cikánský rodinný tábor v Osvětimi-Březince. Zavraždili při tom až 4 300 Romů. Vzpomínkové setkání s názvem Leperiben: My nezapomínáme proběhlo na Náměstí Míru.³²

Skupina potomků bojovníků proti nacismu, příbuzní přeživších holocaustu, disidenti předlistopadového režimu a další osobnosti vyzvaly předsedu hnutí ANO a poslance Andreje Babiše k odchodu z veřejného a politického života kvůli tomu, že o svých oponentech mluví jako o fašistech a nacistech.³³

Nově nainstalované kameny zmizelých v Orlí ulici v centru Brna polil někdo louhem. Na základě podnětu brněnské židovské obce se vandalismem zabývá policie.³⁴

O nepřijetí v rodině z důvodu svého fyzického hendikepu mluvila kunsthistorička Michala Frank Barnová pro web HateFree Culture. Barnová také popsala hlavní problémy života s hendikepem,

³⁰ <https://romea.cz/cz/domaci/vyzkum-tretina-romskych-uprchliku-z-ukrajiny-zazila-v-cr-diskriminaci-vetsina-deti-vypadla-ze-vzdelavaciho>

³¹ <https://romea.cz/cz/domaci/konec-absurdniho-kolotoce-kolem-cesko-romske-vlajky-prestupek-miroslava-broze-byl-promlcn-broz-chce-vlajku-vyvesi-znova>

³² <https://romea.cz/cz/domaci/primy-prenos-z-osvetimi-romove-si-pripominaji-pamatny-den-romskeho-holokaustu-naciste-2-srpna-zavraždili-az-4300-romu-a>

³³ <https://romea.cz/cz/domaci/potomci-antifasistu-a-obeti-holokaustu-vyzvali-babise-k-odchodu-z-funkci-vyzvu-podepsala-i-reditelka-romskeho-muzea-jana>

³⁴ <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-brno-brno-krimi/722540/nechutny-vandalismus-kameny-zmizelych-obeti-holocaustu-nekdo-v-brne-polil-louhem.html>

mezi které patří vztahy s pečujícími osobami, diskriminace na trhu práce nebo bariéry při pohybu.³⁵

V červenci byla symbolicky zahájena demolice bývalého vepřína v Letech u Písku, kde stál během druhé světové války koncentrační tábor pro Romy. Na místě bude zbudován památník k uctění obětí holokaustu Romů a Sintů v Čechách.³⁶

V srpnu proběhl další ročník festivalu Prague Pride, který zakončil průvod Prahou. Zúčastnilo se ho 60 000 lidí. V průvodu šel i pražský primátor Zdeněk Hřib s manželkou.³⁷

V červenci proběhl v Plzni další ročník festivalu romské kultury ARA FEST, který už od roku 2017 pořádá sdružení Ara Art.³⁸

Nově otevřené Centrum pro konstitucionalismus a lidská práva, které vzniklo na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, se bude zabývat současnými problémy a postavením diskriminovaných skupin obyvatel.³⁹

³⁵ https://www.hatefree.cz/clanky/rodina-pro-vas-nemusi-chtit-to-nejlepsi-zazila-kunsthistoricka-ktera-od-detstvi-bojuje-s-obrnou?fbclid=IwAR2B4aDIJi2XSezTtFNION-t8GPV_Ji2dlqe5BUZJoJV0sHApJfJRspl4k

³⁶ <https://romea.cz/cz/domaci/primy-prenos-slavnostni-zahajeni-demolice-veprina-v-letech-u-pisku>

³⁷ <https://romea.cz/cz/domaci/prahou-prosel-pruvod-prague-pride-ucastnilo-se-ho-az-60-000-lidi>

³⁸ <https://romea.cz/cz/domaci/v-plzni-zacina-dalsi-rocnik-festivalu-romske-kultury-ara-fest>

³⁹ <https://romea.cz/cz/domaci/centrum-pro-lidska-prava-se-chce-zabyvat-soucasnymi-problemy-i-postavenim-mensin>

Poznámky k metodologickým charakteristikám této zprávy

Případy popsané v kvartální zprávě jsou ty, které byly zaregistrovány zaměstnanci a zaměstnankyněmi organizace In IUSTITIA během terénní práce a vlastního monitoringu médií a internetu. Dále některé případy nahlásili sami poškození či svědci.

Předsudečná pohnutka je v této zprávě identifikována jako předběžná – expertní. In IUSTITIA se snaží incidenty, které byly zaznamenány jejími silami, ověřovat, a to zejména ve spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. V kvartálních zprávách se nevyskytují incidenty, které In IUSTITIA přejímá z policejních statistik po uplynutí kalendářního roku do příslušných výročních zpráv o stavu předsudečného násilí v ČR. Z toho důvodu se údaje obsažené v kvartálních zprávách a výroční zprávě za daný rok budou nezbytně lišit.

S ohledem na interpretaci prezentovaných dat je třeba dále doplnit, že u kategorií typu škody, formy útoku a pohnutky platí, že incident mohl být charakterizován více než jedním znakem. Například jeden incident mohl být zaregistrován jako protiromský a protimuslimský zároveň. U některých případů naopak mohly být znaky neznámé nebo zatím neobjasněné. Proto je nutno k jejich interpretaci přistupovat opatrně.

Podrobněji je metodika monitorování předsudečného násilí zpracována ve výročních zprávách.

Neprošlo jazykovou korekturou.